

Herstelacademies en zelfregiecentra¹ in kosten en baten

LPGGz, januari 2017

Wat zijn herstelacademies en zelfregiecentra?

Herstelacademies en zelfregiecentra zijn laagdrempelige algemeen toegankelijke voorzieningen die door de inzet van ervaringsdeskundigheid op voorhand geschikt gemaakt zijn voor mensen met een (ernstige/chronische) psychische en/of psychosociale kwetsbaarheid. Ook mensen die zorg mijden of elders niet terecht kunnen of komen worden bereikt.

Er zijn momenteel 31 herstelacademies en zelfregiecentra die voldoen aan bovenstaande beschrijving. Zij bereiken naar schatting 30.000 mensen per jaar.

Activiteiten

Een herstelacademie of zelfregiecentrum biedt een palet aan mogelijkheden en creëert daarmee een kansrijke context voor bezoekers:

- Inloop en ontmoeting; een plek waar mensen zich veilig en welkom voelen
- Vangnet (ook signaleringsfunctie)
- Activiteiten door & voor (cliënten en naastbetrokkenen)
 - o Creatieve en ontspanningsactiviteiten
 - o Maatschappelijke participatie
 - o Persoonlijk herstel en zingeving
 - o Zelfhulp- en lotgenotengroepen
- Educatie: cursussen gericht op empowerment en herstel
- Individuele ondersteuning vanuit ervaringsdeskundigheid gericht op (her)pakken zelfregie, zoals onafhankelijke cliëntondersteuning, pgb en crisiskaart
- Kwartiermaken
- Voorlichting en advisering van maatschappelijke organisaties
- Participatie in de (organisatie van de) zorg en ondersteuning door andere organisaties
- Belangenbehartiging en participatie in beleidsontwikkeling

Couleur locale in het land: per zelfregie-organisatie kan het verschillen waar focus op wordt gelegd, echter alle zelfregie-organisaties hebben een integraal aanbod en steeds is de 'gebruiker maximaal de producent'.

Randvoorwaarden²

- Cruciaal voor het 'door en voor' principe van deze initiatieven, is de combinatie van verschillende activiteiten, die het mogelijk maakt voor mensen om door te stromen vanuit een laagdrempelige kennismaking naar het vormgeven van eigen activiteiten en eventueel op weg gaan naar betaald werk.
- Ruimte voor en het waarborgen van de eigenheid en onafhankelijkheid van de initiatieven.
- Een stevige en meer structurele financiële basis.

Kosten: 600 euro per bezoeker per jaar

300.000 euro voor een gemiddeld initiatief met 500 bezoekers, 50 vrijwilligers en 3,5 tot 4 fte aan betaalde krachten. Dit komt neer op 600 euro per bezoeker per jaar.

Bij een bereik van 50% van de EPA doelgroep van 250.000 – 300.000 mensen betekent dit een investering van 90 miljoen structureel op jaarbasis.

Bij een bereik van 80% van de EPA doelgroep van 250.000 – 300.000 mensen betekent dit een investering van 144 miljoen structureel op jaarbasis.

¹ In het vervolg spreken we over 'Door en voor initiatieven'.

² Landelijke Monitor Ambulantisering, 2016, Trimbos-instituut.

Meerwaarde, zoals gebleken uit onderzoek naar vergelijkbare initiatieven³

Uit verschillende onderzoeken komen aanwijzingen dat herstelacademies en zelfregiecentra effectief bijdragen aan herstel en sociale participatie van mensen met psychische kwetsbaarheden.

- Mensen die deelnemen aan dergelijke initiatieven maken minder gebruik van reguliere GGZ-zorg, de initiatieven dragen bij aan psychisch welbevinden.
- Dergelijke initiatieven dragen bij aan een genuanceerder maatschappelijk beeld over mensen die met de GGZ of maatschappelijke opvang te maken hebben (gehad).
- De initiatieven leveren een belangrijke bijdrage aan de empowerment van de deelnemers.

Opbangst: sociale participatie en zelfredzaamheid / Inclusieve samenleving (Wmo)

- Toename van zelfvertrouwen en eigenwaarde.
- Vermindering van eenzaamheid; mensen geven aan voor het eerst in hun leven vriendschap te hebben gevonden.
- Ruimte waar mensen zichzelf kunnen zijn, hun talenten kunnen ontdekken en zich kunnen ontplooiën.

Opbangst: maatschappelijke participatie, waaronder betaalde arbeid (participatiewet)

- Bezoekers krijgen de ruimte om door te stromen naar vrijwilligerswerkplek; een gemiddeld initiatief heeft 50 vrijwilligerswerkplekken. Ook vindt doorstroming plaats naar vrijwilligerswerkplekken.
- Verschillende initiatieven ondersteunen bij stappen richting werk, bijvoorbeeld door werkervaringsplaatsen, sollicitatietrainingen en arbeidstoeleidingstrajecten.
- Vrijwel alle initiatieven bieden de mogelijkheid om door te ontwikkelen tot betaald ervaringsdeskundig medewerker, intern dan wel elders.

Besparingen: verminderd zorggebruik en minder overlast (Wmo, ZVW en WLZ)

- Minder gebruik van maatwerkvoorzieningen, dagbesteding.
- Door verhoogde participatie en welbevinden minder terugval.
- Door tijdige signalering is terugval minder langdurig en minder ernstig.
- Minder escalatie van crisissituaties.
- Vermindering van verwaarlozing en overlast door het bereik van en contact houden met mensen die buiten beeld zijn van de reguliere hulpverlening.
- Minder gebruik reguliere zorg door informele hulp en ondersteuning van bezoekers onderling.
- Snellere toegang tot adequate hulp door toegangsfunctie; daardoor minder kosten toegangsrouten.
- Steun aan en ontlasting van familieleden en mantelzorgers.

Geschatte besparingen in geld gemiddeld initiatief

- Uitkeringskosten: 54.000
- Maatwerkkosten dagbesteding: 100.000
- Verminderd zorggebruik: *nog geen schatting*
- Verminderde overlast: *nog geen schatting*

³ Korte weergave van de beschrijving van uit onderzoek gebleken effecten, Landelijke Monitor Ambulantisering (Trimbos-instituut, 2016).

Kosten herstelacademie/zelfregiecentrum

De kosten van een Herstelacademie of zelfregiecentrum zijn € 300.000,-

Uitgaand van:

- 35 uur p/w openstelling
- 70 bezoekers p/d
- ± 500 unieke bezoekers
- Bereik van mensen met een (chronische) psychische en/of psychosociale kwetsbaarheid
- Integraal aanbod

66% van de kosten betreffen loonkosten ervaringsdeskundigen, personeelskosten en vrijwilligersvergoeding.

34% van de kosten betreffen huisvesting, activiteitenkosten, organisatiekosten

Baten/besparingen financieel

De baten en besparingen van herstelacademies/zelfregiecentra zijn nog niet onderzocht. Onderstaande gegevens zijn beredeneerde schattingen op basis van de cijfers van een aantal initiatieven.

Een Herstelacademie en Zelfregiecentrum wordt o.a. bezocht door mensen die tijdens de AWBZ (of nu nog steeds) een indicatie voor dagbesteding hebben vanwege hun (chronische/ernstige) psychische kwetsbaarheden. Dit is bij 25-30% van de mensen per dagdeel het geval. Een zelfregiecentrum kost 300.000,-; terwijl een dagbestedingsmaatwerkvoorziening 400.000,- kost (uitgaande van een uurtarief van 11,- per uur. 20 x € 11,00 x 7 uur x 5 dagen x 52 weken.). Dit is een besparing van 100.000,- per voorziening.

Overige bezoekers (70-75%) halen (en brengen) bij een Zelfregiecentrum informatie & advies, onafhankelijke cliëntondersteuning, mogelijkheden voor vrijwilligerswerk en een vangnet bij dreigende crisis. Collega-hulpverleners maken gebruik van de kennis van ervaringswerkers. De samenleving wordt soms ontlast omdat iemand in (dreigende) crisis zijn hart kan luchten en dit niet op de straat hoeft te doen. Voor een aantal deelnemers zorgt bezoek aan en actieve participatie binnen een Zelfregiecentrum voor een verminderde zorgbehoefte en –consumptie. Deze ‘functies’ zitten all-in bij de prijs van een Zelfregiecentrum maar zijn lastig in geld uit te drukken.

Vanuit cursussen en vrijwilligerswerk binnen een Zelfregiecentrum / herstelacademie ‘vliegen’ bezoekers door naar vervolg-opleidingen rondom ervaringsdeskundigheid en/of vinden een baan als ervaringswerker bij de herstelacademie/zelfregiecentrum of elders. Dit scheelt per ervaringswerker ongeveer € 18.000,- per jaar aan uitkering. Wij gaan er vanuit dat per door en voor initiatief (herstelacademie of zelfregiecentrum) gemiddeld genomen 3 mensen per jaar uitvliegen naar betaald werk. Dat levert een besparing op van 54.000,-

Met name de ontzorg-effecten en de re-integratie-effecten zijn het waard om nader te onderzoeken als het gaat om de mogelijkheden en wenselijkheid van integrale financiering. Dat geldt ook voor het verminderde zorggebruik en de verminderde overlast.